

Habilitációs értekezés tézisei

A sajtó-helyreigazítás bírósági gyakorlata

Dr. Pribula László

DEBRECENI EGYETEM

Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2012.

1. Alapvetés

A *sajtó-helyreigazítás* a polgári jog egy különleges személyiségvédelmi eszköze, amelynek bírósági gyakorlatáról mindeddig részletes áttekintés még nem készült. A jogi szabályozás alapján amennyiben valakiről meghatározott sajtótermékben valótlan tényt állítanak, híresztelnek, való tényt hamis színben tüntetnek fel, a lehetőség szerinti *legrövidebb időn belül*, igényt terjeszthet elő arra, hogy a sajtótermékben olyan helyreigazító közlemény jelenjen meg, amelyből kitűnik, hogy a sérelmezett közlés mely tényállításai valótlan, megalapozatlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben, és ezzel szemben melyek a való tények. Amennyiben pedig a sajtószerv a helyreigazításra vonatkozó kötelezettségének nem tesz önként eleget, az érintett személy ugyancsak *rövid időn belül* egy csak szűk körű bizonyítási eljárást lehetővé tevő, soron kívüli polgári peres eljárásban szerezhethet érvényt a helyreigazítás iránti követelésének.

Ha a sajtószervben megjelenő közlés sérti az érintett személyhez fűződő jogait, úgy a személyiségvédelem általános szabályai is megfelelő védelmet nyújthatnak a sérelemmel szemben. Ehhez képest a sajtó-helyreigazítás egy többletjogosítvány, abból kiindulva, hogy a hagyományos személyiségvédelmi eszközök bizonyos, a nyilvánossághoz eljutó közlemények esetén elégtelenek, ezért szükséges egy különleges jogvédelmi eszköz létrehozása.

Csak úgy amikor a jogalkotó az általános szabályokhoz képest a különleges gyorsaságot helyezi előtérbe, akkor csak ez a követelmény csak úgy érvényesülhet eredményesen, ha a gyorsaság feltételrendszerét is megalapozza. Ha a jogalkotó előtérbe helyezi, hogy a sérelmezett közlemény megjelenése és a sérelmezett közlemény vitatott állításainak a helyreigazítása között rövid idő teljes el – figyelembe véve a kötelező előzetes egyeztetést és a bírósági eljárást is -, akkor szükségképpen korlátoznia kell a gyorsaságot akadályozó tényezők érvényesülését, így mindenekelőtt korlátoznia kell a bizonyítási eljárás időtartamát, szűkíteni kell a bizonyítás lehetőségét. Ezzel viszont a jogalkotó egy érzékeny területhez érkezett: ha a sajtónak minden általa közvetített tényállást rendkívül rövid időn belül bizonyítani kell, holott az ehhez szükséges, adott esetben bonyolult szakmai ismeretekkel nem rendelkezik, akkor féltő, hogy kialakul az öncenzúra, és ezáltal sérül a sajtószabadság. A jogalkalmazásnak tehát egyensúlyoznia kell: figyelemmel kell lennie az érintett személy különleges jogvédelmi eszközzel biztosított személyiségi jogaira, de figyelemmel kell lennie arra is, hogy a sajtó-helyreigazítás eszköze ne eredményezze a sajtótartalmakba történő indokolatlan beavatkozást.

A bírói gyakorlatra azért hárul igen nagy felelősség, mert a jogalkotó az intézményt egy gyakran bonyolult értelmezést kívánó közlés által előállított sérelem azonnali helyreállításának az eszközöként kívánta szabályozni. Az anyagi és eljárásjogi szabályok azonban ennek a követelménynek csak igen tág kereteit határozzák meg: a jogalkalmazásra vár az intézmény megfelelő működésének a biztosítása. Ha ugyanis a bíróságok nem tudják megtalálni a megfelelő megoldást a jogvita gyors, de egyben megalapozott rendezésére, akkor a jogszabályi rendelkezések csak formális kívánalmak maradnak.

A téma részletes vizsgálatához szükséges hangsúlyozni a szerző személyes véleményét abban, hogy a hazai bírói gyakorlat megfelelően tudott alkalmazni a sajtó-helyreigazítás eszközével szemben támasztható indokolt elvárásokhoz. Bár igen gyakran éri kritika a jogalkalmazást a következetes gyakorlat hiánya, a gyorsaság követelményének sérülése tekintetében, ezek a kritikák azonban a legkevésbé igazak a sajtó-helyreigazítási perekre. A sajtó-helyreigazítás bírói gyakorlata a jogalkalmazás egyik különösen jól összehangolt, a jogalanyok számára átlátható, *koherens rendszerben* állt össze. A hazai jogalkalmazás megfelelően ültette át a nagyobb tradícióval rendelkező, a sajtóperek gyakorlatában jelentős múlttal rendelkező demokratikus országok gyakorlatát, a kritikus értelmezési pontokon a jogalkalmazó mindig az európai kultúrában évekkel, évtizedekkel ezelőtt felvetődött megoldási módszereket alkalmazta.

2. A témaválasztás indokoltsága és aktualitása

Az utóbbi évtizedben a sajtó-helyreigazítási perek száma nem csupán jelentősen nőtt, de szerepük is sajátos változáson esett át. Nyilvánvaló, hogy a demokratikus társadalmakban a sajtó feladata a nyilvánosság minél szélesebb körben történő tájékoztatása, és az is nyilvánvaló, hogy a sajtó által közvetített információk tömegébe óhatatlanul hibák csúsznak. Közvetlenül a rendszerváltozást követően megfigyelhető volt, hogy a sajtóval szemben fellépő felek megpróbálták a sajtó-helyreigazítás alkalmazhatóságának a határait tágítani. Tekintettel arra, hogy a sajtószervet terheli rendkívül rövid határidőn belül a valóság bizonyításának a kötelezettsége, a közlemények valóságtartalmának a helyreigazítási perben való vitatása könnyen vezethet a sajtószervvel szemben fellépő fél pernyertességéhez. A bírói gyakorlat jogfejlesztő értelmezése hiányában a helyreigazítási perek elveszítették volna eredeti értelmüket, és a sajtótartalomba való indokolatlan beavatkozás eszközeivé válhattak volna. Ezt a törekvést észlelte Tattay Levente, amikor rámutatott arra, hogy „Az eljárás indításának célja lehet valamely bűncselekmény, illetve további negatív megítélésű esemény eltusolása, azaz egy 95%-ban igaz közlemény nem jelentékeny, mellékes részletének helyreigazítása. Minden újságcikkben akad(hat) olyan téves közlés, illetve olyan állítás, amelyet az újságíró nem tud bizonyítani. Ezt figyelembe véve – mondjuk korrupciós ügy esetén – azzal lehet szerecsenmosdatást végezni, hogy az ügyben sajtó-helyreigazítási pert indított az érintett személy és azt – lám-lám meg is nyerte.”¹ A jogalkalmazás azonban ezen feltételezett cél előtérbe kerülését visszaszorította egyrészt azzal, hogy a közlemény egésze szempontjából lényegtelen közlések tekintetében kizárta a helyreigazítást, a büntető, majd egyéb bírósági, hatósági eljárások lényeges mozzanatairól való valósághű tájékoztatást nem sorolta a helyreigazítandó közlemények körébe, továbbá a közlemény tényállításának bizonyíthatatlansága esetében nem fogalmazta meg az ezzel szemben állított tények valódiságát, csak ha az igényt előterjesztő fél ezeket bizonyítani tudta.

A sajtó-helyreigazítás bírói gyakorlata azért is igényel részletes, körültekintő elemzést, mert a jogalkalmazónak két, a társadalom szempontjából kiemelkedő jelentőségű, egymással sokszor szemben álló érdeket kell értékelnie. Az egyik oldalról a sajtószabadság alkotmányos követelményéből eredően a társadalom érdeke, hogy a közérdeklődésre számot tartó tényekről minél hamarabb és teljes körűen értesüljön, a másik oldalról a személyiségi jogok általános védelméből következően mindenkinek törvényes érdeke, hogy elismert személyiségi jogai, így különösen a jóhírnévhez, a becsülethez fűződő személyiségi jogai semmilyen magatartás, így sajtóközlemény útján se szenvedjenek sérelmet, és a sérelem hatékonyan és gyorsan helyreállításra kerüljön.

A monográfia az utóbbi évek egyes jelentős jogeseteinek áttekintésével, a nemzetközi jogi környezet és a társadalmi viták elemző bemutatásával vizsgálja, hogy a hazai jogalkalmazás hogyan alkalmazkodott a sajtó-helyreigazítással szemben a jogalkotó és a társadalom által megfogalmazott követelmények érvényesítéséhez.

---

¹ TATTAY Levente: *Közszereplők sajtó-helyreigazítási ügyei* (Közjegyzők Közlönye 2005/9. 8. o.)

3. A kutatás problémafelvetései

A sajtó felelősséggel tartozik a valósághű tájékoztatásért. Rendeltetését akkor tudja betölteni, ha az általa közölt cikkek a következő két kritériumnak megfelelnek: egyrészt híven tájékoztatnak a valóságról, másrészt a közlésekkel nem sértik mások személyiségi jogait. Ezt a két követelményt emeli ki Jobbágyi Gábor, amikor így fogalmaz: „Egy nyílt, demokratikus társadalomban a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadsága alapvető emberi és politikai jog. Így a sajtónak kettős követelménynek kell megfelelnie: a sajtó és véleménynyilvánítás szabadsága mellett gondosan őrizkednie kell a személyiségi jogok megsértésétől.”²

A sajtóközlemények valóságtartalmát érintő jogviták megoldásai igénylik a jogalkalmazó jogfejlesztő értelmezését abban, hogy amennyiben a két követelmény egymással szembekerül, milyen elvek mentén történhet a sajtótartalmakba történő beavatkozás. A magyar joggyakorlatban is megjelent erre vonatkozóan a *felelős újságírás* értékelése. Megfigyelhető a bírósági ítéletek elemzése körében, hogy ha a sajtószervnek a felelős újságírás alapvető elvárásai szerint nem kellett arra gondolnia, hogy az általa bemutatott adatokhoz képest létezhetnek más, az egész közlemény értelmét megváltoztató további tények, akkor nem tehető felelőssé a valóságtól eltérő közlemény közzétételéért, ellenben ha az ábrázoltakhoz képest nyilvánvalóan más tényeket is felelősen be kellett volna mutatnia, de ez elmaradt, akkor az egyéb feltételek megvalósulása esetén kötelezhető helyreigazításra. Kétségtelenül megjelenik tehát az objektív jogintézmény keretén belül a szubjektív szerepe.

A felelős újságírás elvének a gyakorlati alkalmazása azonban az objektív helyreigazítási eszköz alkalmazása során jelentős nehézségekbe ütközik.

A sajtó-helyreigazítás intézményének a megjelenése óta töretlen és egységes mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás abban, hogy a helyreigazítási kötelezettséget nemcsak a közlést tevő fél saját személyes álláspontjaként előadott tényállítás, hanem mások értesülésére alapított tények híresztelése is megalapozza. Ez az elvárás azonban sajátosan közelít a felelős újságírás követelményéhez.

Kis János egyik írásában fogalmazta meg azt a véleményét, hogy a sajtó-helyreigazítás intézményének alkalmazása a sajtóra nézve túlságosan szigorú, és indokolt lenne a helyreigazítási kötelezettség alóli kivételek körét bővíteni. A sajtó törvényes kötelessége, hogy mindenről hiteles, pontos és gyors választ adjon. Csakhogy az újságíróknak nincs elégséges eszközük ahhoz, hogy kellő körültekintéssel ellenőrizzék az összes állítást, amelyről tudósítaniuk kell. A tudósítás műfaja viszont éppen arra való, hogy lehetővé tegye a tájékoztatást olyankor is, amikor a sajtó nem tud állást foglalni abban a kérdésben, hogy a közönségre tartozó állítások igazak vagy hamisak. Felhívta arra a figyelmet, hogy amennyiben az újságírót azon tényállások valóságáért is felelősség terhelné, amelyről tudósít, akkor vagy hallgat róluk, vagy a közlés során rögtön állást is foglal. Ez viszont ellentétes a sajtó rendeltetésével. A tudósítás és az állásfoglalás következetes elkülönítése teszi lehetővé, hogy a sajtó elfogulatlanul beszámoljon mindarról, amit a nyilvánosság szereplői képviselnek. Összességében a tudósítónak csak a beszámoló valósághűségéért kellene felelősséggel tartoznia, az ismertett állítások valóságáért viszont annak kellene felelnie, aki azt tette.³

Ezzel szemben Petrik Ferenc az újságcikkre reagálva viszont nem tartotta a sajtó rendeltetésével ellentétesnek a híresztelés a sajtótudósításra is kiterjesztő értelmezését. Álláspontja szerint kétségtelen, hogy a sajtónak gyorsnak is kell lennie, és ez nem teszi lehetővé, hogy olyan körültekintéssel végezze el a valóság bizonyítását a közlemény közzététele előtt, mintha ő maga állítana valamit. Mégis indokolt, hogy a sajtót ilyen esetben is terhelje a helyreigazítás

² JOBBÁGYI Gábor: *Személyi és családi jog* (Szent István Társulat 2000., 76. o.)

³ KIS János: *Egy sajtóper tanulságai* (Magyar Hírlap 2001. január 11.)

kötelezettsége. A helyreigazítás ugyanis nem a sajtó elmarasztalását jelenti, hanem azt, hogy ha a tájékoztatás valakinek a személyiségi jogát megsértette, akkor a jogsérelem a helyreigazítás közzétételével nyomban reparálódjék. Miután a sérelmet szenvedett fél a helyreigazítást először a sajtótól kérte, annak már kellő idő áll a rendelkezésére annak az eldöntésére, hogy a tájékoztatás megfelelt-e a valóságnak, és ebből következően a pert felvállalja-e. Hangsúlyozza, hogy a sajtó felelőssége csak arra vonatkozik, hogy mind a direkt, mind az indirekt beszédmódban elhangzó közlések esetében a valótlannak bizonyult tényeket helyreigazítsa, ami semmiképpen nem represszív szankció.⁴

A sajtó-helyreigazítás alkalmazási körének a másik lényeges problémafelvetése, hogy melyek legyenek azok a magatartások, amelyekkel szemben ez a rendkívüli gyorsaságú, korlátozott bizonyítást engedő jogintézmény speciális védelmet nyújt. A magyar jogtörténeti fejlődés lényege, hogy a helyreigazítás mindvégig a jóhírnév védelmének speciális személyiségvédelmi eszköze maradt, és a valótlannal illetve hamis színben feltüntetett *tények* közzétételével szemben alakította ki a különleges objektív helyreigazítási szankciót. A jogszabályi rendezés megfelelt az Emberi Jogok Európai Bírósága kialakuló gyakorlatának, hiszen törvényi előírás a véleménynyilvánítás szabadságához és a sajtószabadsághoz fűződő alapvető jogot a közlésekbe beleszólással egy kiemelt személyiségi jog – a jóhírnévhez való jog – védelmében alaposan, szükségesen és arányosan korlátozta. Időnként azonban felmerül az igény a tágabb körű, a személyiségi jogot sértő véleményalkotással szemben is a helyreigazítás objektív szankciójának a kiterjesztésére. Nem ismeretlen ugyanis a polgári jogrendszerekben az úgynevezett – szűkebb értelemben vett - *válaszadás joga*, amely a helyreigazítás jogához képest megengedi a sajtószervhez fordulást a sajtóközleményben megjelenő sérelmezett véleménynyilvánítással kapcsolatban is. A magyar jogrendszerbe azonban nem került bevezetésre a véleménynyilvánítás szemben a válaszadás joga, mivel az Alkotmánybíróság az 57/2001. (XII. 5.) AB határozat szerint megállapította, hogy a bevezetni kívánt szabályozási mód alkotmányellenes. A határozat kijelölte az intézmény hazai fejlesztésének határait annyiban, hogy az olyan közlemény közreadására való kényszerítés, amely közleményt esetleg szabad döntés alapján nem közvetítenének, a sajtószabadságnak, ezen belül a szerkesztés szabadságának korlátozását jelenti. Mindezek alapján tehát *a válaszközzlési kötelezettség a sajtó, valamint közvetlenül a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását jelenti.* Azt állapította meg, hogy *nem teremtene arányosságot* egyrészt az emberi méltóság és a jóhírnév alapvető jogának védelmére biztosított válaszadásról szóló szabály által elérhető eredmény, másrészt a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadsága alapvető jogának korlátozásával előidézett hátrány között, ezért alkotmányellenes.

4. A kutatás alkalmazott módszerei

Jogtörténeti okokból a sajtó-helyreigazítás intézményének alkalmazhatóságát mind az anyagi jogi, mind az eljárásjogi szabályok részletesen tartalmazzák. A dolgozat az intézménynek ezt a kettős arculatát egyaránt bemutatja, egyrészt a sajtó-helyreigazítást mint különleges személyiségvédelmi eszközt, másrészt a sajtó-helyreigazítást mint különleges polgári peres eljárást. Természetesen a jogintézmény lényege csak a két megközelítés együttes bemutatásával elemezhető teljes körűen. A szerző több évig a polgári anyagi jog, majd ezt követően a polgári eljárásjog oktatásában vett részt, egyben gyakorló, személyiségi jogi pereket és sajtó-helyreigazítási pereket is tárgyaló bíró, az elemzés során támaszkodik közvetlen és közvetett tapasztalataira is.

---

⁴ PETRIK Ferenc: *A személyiség jogi védelme, a sajtó-helyreigazítás* (HVG ORAC, Budapest, 2001., 256. o.)

Az alkalmazott módszerek közül, a vizsgált témához igazodóan, megtalálható a pozitív jogi megközelítést alkalmazó, az empiriára támaszkodó és tapasztalatokat elemző, a történeti és nemzetközi összehasonlítás is. Felveti a szabályozás főbb problémáit, bemutatja egyes jogrendszerek megoldási módszereit, és részletesen elemzi a jogintézmény jellemző értelmezési kérdéseire a hazai jogalkalmazó által adott válaszokat is.

5. A kutatás eredményeinek összefoglalása

A sajtóközlemény valótlan tényállításának a korrigálása polgári jogi jogvita, azonban speciális anyagi és eljárásjogi szabályai miatt más jogvitáktól egészen eltérő jellemvonásai vannak. A sajtóhelyreigazítás ugyanis nem több és nem kevesebb annál, mint amelyet egyetlen objektív szankciója lehetővé tesz: *a nem bizonyított valóságú közlemények rövid időn belüli korrigálása* – legalább annak a közlésével, hogy az állított, híresztelt, hamis színben feltüntetett tények a valóságnak nem felelnek meg, és legfeljebb annak az egyidejű közlésével is, hogy ezzel szemben melyek a valós tények. Ezen felül felmerülő más kérdésekre – okozott-e jelentős érdeksérelmet az érintettnek a sajtóközlemény, ki a felelős a valótlan közlés megjelenéséért, mindent megtett-e az újságíró a közölt adatok helyességének ellenőrzése végett – már nem a sajtóhelyreigazítási eljárás hivatott választ adni. Lehetőséget ad az érintettnek arra, hogy az azonnal nem bizonyítható tényeket tartalmazó közleménnyel szemben megjelenjen egy kompenzáló közlemény is. Tehát az esetlegesen elvesztett sajtószerv felelőssége sem feltétlenül több annál, mint hogy önként szükségtelenül tagadta meg a helyreigazító közlemény közzétételét.

A sajtóhelyreigazítás intézménye a jogalkotó által kitűzött elsődleges célját, tehát a sérelem gyors kompenzációját, akkor valósíthatja meg, ha a jogalkotó is megteremti az ehhez szükséges eljárási szabályokat, de a bíróságok is az eljárási szabályokat a jogalkotói szándékkal összhangban alkalmazzák.

A polgári per által nyújtott jogvédelem akkor hatékony, ha *kellő időben* és optimális költségráfordítás mellett történik.⁵ Köblös Adél úgy foglalja össze tanulmányában az utóbbi évtizedek fejlődési tendenciáit, hogy „*fő célkitűzéssé – a gazdasági és társadalmi háttér jelentős átalakulása, elsődlegesen a gazdasági életet érintő globalizáció és az információs társadalom megjelenése miatt – az olcsó, gyors és egyszerű polgári igazságszolgáltatás vált.*”⁶

Ha a jogalkotó csak meghatározza, de speciális eljárási rendelkezésekkel nem segíti elő az ügy gyors és hatékony elbírálását, akkor kétséges a soron kívüliség, a gyorsítás bevezetésének az értelme. Az ilyen ügyekben ugyanis mindig két igény konkurál egymással. A soron kívüliségen kívül a fél a jogvita tisztességes elbírálására is nyilvánvalóan igényt tarthat. A gyors befejezés rendszerint csak az egyik fél érdeke, a másik fél érdeke éppen ellentétes, a törekvése gyakran arra irányul, hogy a bíróság a pert ne tudja rendkívül rövid időn belül befejezni, a hivatkozása többnyire a bizonyítás szélesebb körű lefolytatására irányul, mondván, hogy a jogvitának egyébként a rendelkezésre álló adatok alapján való elbírálásával a tisztességes eljáráshoz fűződő elismert jogosultságai sérelmet szenvednének. Az eljárás gyors befejezésével ellentétesen hat, ha a jogalkotó nem veszi megfelelően figyelembe a bíróságnak a Pp. 3. § (3) és (4) bekezdéséből, valamint 141. § (6) bekezdésének a rendelkezéséből eredő kötelezettségét. Ha az ügy elbírálása igen széles körű bizonyítást kíván, és az adott esetben számos tanú meghallgatása, bonyolult, költséges és hosszas határidőt igénylő szakértői bizonyítások előterjesztése válik szükségessé, akkor a soron kívüli és gyorsított eljárás lefolytatásának akadálya a szükséges bizonyítási eljárás teljes lefolytatása. Kivételesen a jogalkotó úgy is biztosíthatja a soron kívüli eljárás rendkívüli gyorsasággal történő lefolytatását, ha korlátozza - megfelelő feltételek biztosításával - a feleknek a bizonyítás előterjesztéséhez fűződő jogosultságát. A sajtóhelyreigazítási perek a bizonyítás

⁵ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog* (Osiris Kiadó 2012., 76. o.)

⁶ KÖBLÖS Adél: *Polgári eljárásjog itt és ott* (Kontroll 01/2005., 6. o.)

korlátozására irányadó jogszabályi rendelkezései hasonló megoldást követnek, (Pp. 345. § (2) bekezdés és 370/A. § (3) bekezdés), amely szerint bizonyítás felvételének csak olyan bizonyítékokra vonatkozóan lehet helye, amelyek a tárgyaláson rendelkezésre állnak, és amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a keresetet alátámasszák, vagy az alperes védekezését igazolják, ezen kívül bizonyítás felvételének helye lehet a – sajtó-helyreigazítási perben csak a felperes, végrehajtás korlátozási és megszüntetési perben mindkét fél által - nyomban felajánlott bizonyítékokra is. A bizonyítás korlátozottsága azonban csak akkor nem sérti a feleknek a tisztességes eljáráshoz fűződő jogosultságát, ha a bizonyítékok előterjesztésére a *pert megelőző eljárásban* (a sajtószerv felé előterjesztett helyreigazítási kérelem, valamint maga a végrehajtási eljárás) már lehetőségük volt, tehát lényegében a bíróság csak a megelőző eljárásban már szolgáltatott bizonyítékokat mérlegeli felül. Elengedhetetlen, ha a bizonyítás korlátozottságának a jogszabályi rendelkezéseire a bíróság a feleket a tárgyalásra idéző végzésben egyidejűleg, egyértelműen tájékoztatja.

A jogalkalmazó következetesen ragaszkodik ahhoz, a bírói gyakorlat részletes elemzéséből mindez kétségtelenül megállapítható, hogy a sajtó-helyreigazítás iránti kérelem olyan gyorsított, csak korlátozott bizonyítást engedő eljárásban kerüljön elbírálásra, ahol a pert megelőző kérelem és az arra adott válasz által kijelölt keretek ne változzanak.

Gáspárdy László megfogalmazása szerint az előzetes eljárás a sajtó-helyreigazítási per *kötelező és mellőzhető* előzménye.⁷ A megelőző kérelem alapján van ugyanis a sajtószerv abban a helyzetben, hogy meggyőződhesen a kérelem alaposságáról, így mindenképp arról, hogy rendelkezik-e azokkal az információkkal, amelyek alapján a perben sikerrel védekezhet. A helyreigazítás objektív kötelezettség, független a sajtó felróható magatartásától. Amennyiben a sajtószerv hiányos adatok esetében felvállalja a per megindítását, a kimenetele kockázatát már neki kell viselnie. A kereset a korábban már előterjesztett helyreigazítás iránti kérelemhez igazodik, azon nem terjeszkedhet túl, annál bővebb nem lehet. A *személyi változtatás tilalma* alapján harmadik személy által írott közlemény a személyiségi jogában sértett felperes kérelmeként helyreigazító közleményként nem vehető figyelembe, ez olyan orvosolhatatlan alaki hibája a keresetnek, mely miatt azt el kell utasítani, a helyreigazító közlemény tartalmának vizsgálata nélkül. A *tartalmi változtatás tilalma* szerint pedig a per felperesének a pert megelőzően a sajtószervhez intézett kérelméhez képest a keresetben közzétenni igényelt más tartalmú helyreigazító közlemény olyan új igénynek minősül, amely a sajtó-helyreigazítás iránti perben nem érvényesíthető.

A monográfia részletesen bemutatja, hogy a bíróságok következetesen alkalmazzák azokat a további eljárási szabályokat is – rövid határidők, keresetek összekapcsolásának tilalma, felfüggesztés kizártsága, stb. -, amelyek a perek gyors befejezése irányában hatnak.

Önmagában azonban az eljárási szabályok következetes alkalmazása a sajtó-helyreigazítás rendeltetésével ellentétesen hathat, ha minden más szempontot megelőz a rendkívüli gyorsaság. A bírói gyakorlat ezért kialakította a helyreigazításra vonatkozó anyagi jogi jogszabályok alkalmazásának koherens értelmezését. A jogalkalmazás összefoglaló elemzése alapján a jogfejlődés azon iránya látszik, hogy sajtó-helyreigazítási per ne váljon olyan célok megvalósításának eszközévé, amelyeknek a jóhírnévhez fűződő személyiségi jogok sérelméhez valójában nincs köze, vagy amelyek ellehetetlenítik a sajtó elismert feladatainak a teljesítését.

A magyar bírói gyakorlat megfelelően alkalmazkodik a nemzetközi tendenciákhoz.

---

⁷ GÁSPÁRDY László: *A sajtóhelyreigazítási eljárás*. In: NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.): *A Polgári Perrendtartás magyarázata* (Complex Kiadó 2006., 2078. o.)

A modern jogrendszerek észlelték a feszültséget abban, hogy a sajtószabadság alkotmányos elvének elterjedésével egyidejűleg felmerült a sajtó speciális korlátozásának igénye abból az okból, hogy a túlzott szabadság könnyen vezethetett a sajtó részéről visszaélészerű magatartáshoz, amennyiben feladatainak teljesítése során nem volt figyelemmel mások személyéhez fűződő jogaira, amennyiben másokra vonatkozó tényeket nem a valóságnak megfelelően közölt.

A demokratikus jogrendszerek szerint a gondolatok és közlések szabadsága akkor tekinthető jogszerűen korlátozhatónak, ha a következő három feltétel együttesen megvalósul:

- A korlátozást *törvényi rendelkezésnek* kell előírnia olyan módon, hogy nyilvánvalóan és *egyértelműen* meghatározható legyen, hogy melyek azok a feltételek, amelyek bekövetkezése esetén a sajtószerv kötelezhető utólag az eredeti közlemény helyreigazítására.
- A korlátozás feltételeinek összhangban kell állnia az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Római Egyezmény 10. cikkében felsorolt szükséges intézkedésekkel, tehát a véleménynyilvánítás szabadsága a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség, az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából korlátozható.
- A korlátozásnak a *szükségesség* követelményét is figyelembe kell vennie, tehát amennyiben fennáll annak legitim célja, úgy a korlátozás nem terjedhet ki olyan körülményekre, nem valósulhat meg olyan módon, amely a cél megvalósulása érdekében már szükségtelen.

A közép-európai országok jogrendszere, így a magyar jogrendszer is eleget tesz a minimális követelményeknek:

- A sajtó-helyreigazítás intézményét, feltételeit, eljárási rendjét, alkalmazható jogkövetkezményét törvényi szabályok rendezik.
- A sajtó-helyreigazítás intézménye által védendő, a sajtószabadsággal konkuráló érdek a magyar szabályozás szerint a jóhírnévhez fűződő személyiségi jog. A jóhírnévhez fűződő jogot olyan kiemelt személyhez fűződő jognak tekinti, amely a személy valós értékelésének az érdekét ismeri el, és amely összhangban áll a Római Egyezmény 10. Cikk 2.) pontjával, hiszen az kifejezetten nevesíti mások jó hírneve védelmét.
- A hatályos törvényi rendelkezések rendkívül szűk körben határozzák meg a sajtó-helyreigazítás alkalmazhatóságát, nem tartalmaznak olyan rendelkezést, amely konkrétan meghatározza a szükséges mértéket. Mivel azonban a sajtó-helyreigazítási perek egyetlen igényelhető objektív szankciója a sérelmes közlemény meghatározott módon, terjedelemben és időben való közzététele, más - különösen vagyoni jellegű - szankciók ezen az alapon nem követelhetők, így nem merülhet fel, hogy egyébként ebből az okból a sajtószabadság szükségtelen mértékű korlátozására kerülne sor. Az érintett személy a sikeresen igényelt helyreigazítással sem kaphat nagyobb nyilvánosságot, mint amelyet a sérelmezett közléssel már kapott.

A sajtó-helyreigazítást beleavatkozást jelent a sajtótartalomba, tehát ezért a sajtószabadság korlátozásának is felfogható. Ugyanakkor a sajtóban megjelent valótlan tartalmú közlemények személyiségi jogokat sérthetnek, és a sérelem kompenzációja csak a valótlan tartalom helyreigazítása lehet. Ezt az ellentmondást az egyes jogrendszerek háromféle megközelítés szerint oldották fel:

A common law jogrendszerek – Nagy-Britannia, Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália – nem szabályozzák a sajtóhoz fordulás jogát a sérelmezett közleménnyel kapcsolatban, tehát nem tartalmaznak előírásokat sem a szűkebb értelemben vett válaszjog, sem a helyreigazítási jog tekintetében.

Ez a felfogás a sajtó-helyreigazítás intézményét az alkotmányos elveket sértő beavatkozásnak tartja. A szólásszabadság olyan abszolút érték, amelynek a korlátozását nemcsak a jogalkalmazó, hanem a társadalom döntő többsége sem látja helyesnek széles körben megengedni. A bíróságok bizalmatlanok minden olyan, az európai kultúrában természetesnek gondolt gyakorlattal szemben, amely eredményeképpen a szólásszabadság alkotmányos elve sérülhet. Jól mutat rá erre a Sajó András által a gyűlöletbeszéd miatti korlátozhatóság felvetésével kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatát támogató jogirodalmi összegzés, amely szerint „amennyiben nem bízhatunk az eszmék piacában, hogy majd ott kiselejteződik a gyűlöletkeltés, abban sem bízhatunk, hogy a cenzúra megteszi ezt. Az eszmék megmaradnak és a törvény működése csak egy visszatetsző ügy számára teremt mártírokat.”⁸

Kiemelkedő jelentőségű az 1969. évi *Brandenburg-ügy*.⁹ A Legfelsőbb Bíróság itt megváltoztatta az alsóbb fokú bíróságok azon döntését, amelyekben a Ku-Klux-Klan csoport vezetőit ítélték el erőszakos célú szervezkedés és annak támogatása bűncselekménye miatt. A Legfelsőbb Bíróság úgy találta, hogy a sérelmezett törvénytelen cselekedetet támogató beszédnek is szabadságot kell biztosítani. A Legfelsőbb Bíróság úgy foglalt állást, hogy a szabad szólás és a szabad sajtó alkotmányos biztosítékai nem engedik meg, hogy egy állam megtiltsa vagy törvényen kívül helyezze az erőszak használatának vagy a törvénytelen támogatásának, kivéve ha az ilyen vélemény célja azonnali törvénytelen cselekedet előidézése vagy arra való izgatás, és valószínű, hogy ilyen cselekedetre izgat vagy azt okoz. A *Brandenburg-teszt* ugyancsak a törvénytelen magatartásokra helyezi a hangsúlyt, önmagában ezért alapot adhatna a sajtó-helyreigazítás intézményének a bevezetésére is, azonban szemben csak akkor tartja elképzelhetőnek a sajtóközlemények tartalmába való beavatkozást, amennyiben a kialakult gyakorlat értelmében a törvénytelen közvetlen és azonnali, gyakorlatilag nyilvánvaló veszélyét idézi elő. Ez a felfogás azonban kizárja a sajtó-helyreigazítás mint alapvető polgári jogi intézmény alkalmazását, és a sajtó általi közlések tilalmának a mércéjét büntetőjogi alapokra helyezi.

A precedens alapú jogfejlesztő értelmezés ugyanis nem a sajtószervtől várja el annak a bizonyítását, hogy az általa tett, az ellenérdekű érintett által valótlannak állított kijelentések valóságosak voltak, hanem az érintettnek kell bizonyítania azt, hogy a sajtóközleményben tett, egyébként valótlannak közlések megtételére az újságíró szándékos vagy legalábbis súlyosan gondatlan magatartása vezetett. Ezért az európai jogrendszerek többségében kialakult állásponttal szemben a sajtószerv ki tudja magát menteni a megfelelő információforrásra hivatkozással, amellyel kapcsolatos mérce még csak nem is az újságíróktól elvárható magatartás, hanem egy annál lényegesen enyhébb mérce.

A jogrendszerek többségében csak a sajtó-helyreigazítás megengedett, a sajtóban megjelenő véleményekkel szemben hasonló eszköz nem került szabályozásra.

Így a németországi bíróságok elsődlegesen a *becsület*, mint kiemelt személyiségi jog védelme alapján tartják lehetségesnek a sajtóközleményekért való felelősség megállapítását. Az amerikai jogalkalmazástól eltérően azonban nem jelent gondot alapvető szinten, hogy a sajtószabadság kiemelt érdeke sérülne, amennyiben a bírósági ítéletek alapján az érintettek befolyásolhatják a sajtóközlemények tartalmát. Ezzel szemben elfogadott, hogy a sajtó útján közzétett gondolatok nem mindegyike fontos olyan mértékben a társadalom számára, hogy a sajtószabadság alapján a vele szemben álló sértett érdekekkel szemben védelemben részesüljön. A jogalkalmazás a

---

⁸ SAJÓ András: *A szólásszabadság kézikönyve* (MTA Állam- és Jogtudományi Intézet KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2005. 41. o. idézi: MATSUDA, Mari J.: *Public Response to Racist Speech: Considering the Victim's Story*. Michigan Law Review, Vol. 87.1989, 2320-2321.

⁹ *Brandenburg v. Ohio*, 395 U.S. 444 (1969)

korlátozás indokoltsága szempontjából a *szükségesség* és az *arányosság* követelményét tartja szem előtt. A korlátozás akkor szükséges, amennyiben a sajtóközlemény tartalma – mert a magánéletbe durván beavatkozik, mert valótlan tartalmú közlésekkel befolyásolja a közönségét, mert az elemi újságírási szabályok megsértésével készült – a demokratikus társadalmi berendezkedés szempontjából értéknek nem minősül. A korlátozásnak azonban arányosnak is kell lennie, annak a közleménnyel szemben védett érdek szempontjából a lehető legkisebb mértékűnek kell lennie.

A francia jog, jogtörténeti hagyományok alapján, ismeri és szabályozza mind a szűkebb értelemben vett válaszig, mind a helyreigazítási jog intézményét. Az időszakos kiadványok kötelesek közölni a kiadványban megnevezett személy választát. A válaszközlési kötelezettségnek nem feltétele a jogsértés, és nincs különbség a tényközlés és a vélemény között, de a válasz terjedelmét a törvény korlátozza.

A hazai jogalkotó a sajtó-helyreigazítás szabályait csak igen *szűk körűen* fogalmazza meg. Meghatározza, hogy a sajtótermékekben megjelent milyen közleményekkel szemben, milyen feltételek mellett, milyen tartalmú helyreigazításra van lehetőség, megalkotja az eljárásban irányadó határidőket, létrehozza a speciális polgári peres eljárás különleges szabályait. Az életviszonyok azonban változatosak, jelentős szerep jut a bírói gyakorlat jogfejlesztő értelmezésének, különösen a tényállítás és a véleményalkotás elhatárolása, a megjelenített közlések értelmezésének a szempontjai, a helyreigazítás részletes tartalmi és formai követelményei tekintetében.

Az Alkotmánybíróság több kapcsolódó határozatában kijelölte a sajtó-helyreigazítás alapjait. Következetes gyakorlata több alkalommal rámutatott arra, hogy ugyan a sajtószabadság korlátozható, azonban a korlátozást megalapozó jogszabályi rendelkezések alapvető követelményei az arányosság, a kiszámíthatóság és előreláthatóság, valamint az egyértelműség.

Ezzel együtt megfigyelhető, hogy a sajtó-helyreigazítási perekben született ítéletek indokolásai jellemzően ugyanazon jogszabályhelyekre utalnak vissza, illetve a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) kapcsolódó polgári kollégiumi állásfoglalásait hívják fel. Mindennek lehet az a magyarázata, hogy a vonatkozó jogszabályi rendelkezések szűk körűek, a perek jellemzően hasonló kérdéskör mentén szerveződnek (mi tekinthető sajtószervnek, milyen jellegű közlemények esetében kérhető a helyreigazítás, a per felperese a közleménynek érintette-e, a közlemény tartalma véleménynyilvánításnak vagy tényállításnak tekinthető-e, a közölt tények a közlemény egésze szempontjából jelentősek vagy jelentéktelenek, fennáll-e az objektív tájékoztatás kivételt eredményező feltétele), és az ügy érdemi megoldása a jogszabályi rendelkezések rövid felhívásán felül az egységes kialakult bírói gyakorlathoz való igazodás.

Mivel a sajtó-helyreigazítási eljárás soron kívüli eljárás, a bizonyítás csak szűk körben lehetséges, a rendkívül szűk határidőt, a bíróságok leterheltségét is figyelembe véve, abban az esetben lehet tartani, ha a jogalkalmazó a perek tárgyát megkísérli a lehetőségekhez képest egyszerűbb eldöntendő kérdésekre szorítani, ehhez képest az ítéletek indokolása döntően a közlemény értelmezésével foglalkozik. Mivel a sajtó-helyreigazítás intézménye az Alkotmánybíróság eljárásainak igen ritkán, az Emberi Jogok Európai Bírósága eljárásainak pedig gyakorlatilag közvetlenül soha nem a tárgya, ezért a jogalkalmazás ebből az okból is szükségtelennek tartja az alapvető szintű hivatkozást, hiszen egyébként nemzetközi jogi, alkotmányjogi szempontból sem a korábbi, sem a jelenlegi jogszabályi előírások nem képezték kritika tárgyát.

A bírói jogfejlesztő értelmezés legfontosabb eredményei a következők szerint foglalhatók össze.

Mindenekelőtt a jogalkalmazás kialakította a sérelmezett közlemény értelmezési szempontjait – igazodva a sajtó-helyreigazításnak a társadalom által megfogalmazott rendeltetéséhez.

A tartalmi értelmezés elve szerint vitatott szöveg egyes szavait nem formai megjelenésük, hanem valóságos tartalmuk szerint kell figyelembe venni. *A szövegkörnyezetben értelmezés* elve alapján a szöveg értelmezése során az egyes állításokat nem önmagukban, hanem a kifogásolt szöveg egyéb kijelentéseivel összefüggésben kell megítélni. *Az érintettre méltányos értelmezés* szerint pedig amennyiben a kifogásolt közleménynek több lehetséges értelmezése is van, és ebből legalább egy alkalmas a jogsérelem megállapítására, akkor ezen értelmezést kell a helyreigazító közlemény alapjául venni. Az értelmezési elv annak a következménye, hogy a sajtóközleményben megjelenő értelmezési bizonytalanságok ne az érintett terhére kerüljenek értékelésre. A közleményben írtak értelmezésének nem csupán méltányosnak, de kifejezetten az érintettre méltányosnak kell lennie. Csak a szövegkörnyezet alapos és kellően átgondolt elemzése adhat kimerítő választ arra a kérdésre, hogy tulajdonítható-e a kifogásolt szövegrésznek az érintett által állított értelmezés.

Számos jogeset elemzése alapján kijelenthető, hogy a megfogalmazott értelmezési szempontok a bíróságok részére olyan mérlegelési jogkört biztosítanak, amelyek megfelelő alkalmazásával megakadályozható az is, hogy a sajtó-helyreigazítást a rendeltetésével ellentétes célokra használják, és kellően biztosítható, hogy megvalósítsa valódi célját, a jóhírnévhez fűződő személyiségi jogok megsértésének gyors korrigálását.

A bírói gyakorlat kellő alaposítással kiszűrte a megtévesztő formai értelmezéseket. Ezek közül is a leginkább eredményesnek tekinthető a közlemény pusztá megnevezését mellőző értelmezés. A jogvita alapja ugyanis a sajtótermékben megjelent *közlemény*. A sajtóközleményt a maga egészében kell vizsgálni, a kifogásolt közléseket, kifejezéseket nem formális megjelenésük, hanem valóságos tartalmuk szerint kell figyelembe venni, a sajtóközlemény egymással összetartozó részeit összefüggésükben kell értékelni, és az értékelésnél tekintettel kell lenni a társadalmilag kialakult közfelfogásra is. Annak a meghatározása szempontjából, hogy az adott kijelentés az érintettre vonatkozó tényállitásnak vagy véleménynek, értékelésnek, vitának tekinthető-e, már elkerülhetetlen az egész közlemény összefüggő, koherens értelmezése. Az adott sajtótermékben különböző jellegű közlemények jelenhetnek meg, de nincs jelentősége annak, hogy a közleménynek mi a műfaja, annak sem, hogy akár jellegénél fogva általában tényszerű megállapításokat szokott-e közölni, vagy sajátossága az elvont, általános jellegű közlés. A sérelmet szenvedett félnek *műfajtól függetlenül* bármilyen olyan közleményben megjelent tényállitás korrigálására lehetőséget kell adni, amelyet a sajtószerző jelentett meg. Mindez akkor is igaz, ha az adott közlemény tartalmának a meghatározására a sajtószerzőnek semmilyen ráhatása nincs, így akár a sajtóban megjelent reklámban vagy éppen novellában közzétett valótlan tartalmú állítás helyreigazítása is kérhető. Tehát nem a sajtóközlemény elnevezését, hanem annak tényleges tartalmát kell vizsgálni annak a megállapítása során, hogy tartalmazott-e valótlan tényeket állító, híresztelő, illetve a valóságot hamis színben feltüntető közléseket.

A bírói gyakorlat egyik fontos feladata, hogy abban állást foglaljon, hogy a sajtó felelőssége azon közleményekben megjelent közlésekért is fennáll-e, amely tartalmára *ráhatása nincs*, például olvasói levelek, a műsorhoz telefonon hozzászóló, az internetes honlapon a fórumban író által tett közlések. Megfigyelhető, hogy ebben a bírói gyakorlat ugyan következetes, amely szerint a sajtó lehetősége és felelőssége annak az eldöntése, hogy mennyiben enged teret külső személyek közlései megjelentetésének, az ezzel kapcsolatos könnyelműség következményeit pedig az érintettre nem háríthatja át – azonban, amikor a helyreigazítás alóli kivételek körét tágítja, figyelemmel van a sajtó tényleges feladataira.

Miközben a sajtó-helyreigazítási perek alperese a jogszabályok szerint egyértelműen meghatározott és bírósági mérlegelést nem igényel - amennyiben a sérelmezett közlés megjelenésének a helye az időszaki lap, akkor a – jogképességgel nem rendelkező - *sajtó szerkesztősége*, az internetes lap illetve hírportál, akkor ugyancsak a *sajtó szerkesztősége*, a médiaszolgáltatás, akkor a – jogképességgel rendelkező - *médiaszolgáltató*, ha pedig a hírügynökség által közvetített tartalom, akkor a – jogképességgel szintén rendelkező - *hírügynökség*. – ugyanakkor a keresetösségi jog szempontjából már az intézmény rendeltetéséből eredő méltányos értelmezést enged meg. A helyreigazítást a közleménnyel *érintett személy* kérheti. Sajtó-helyreigazítást az kérhet, akinek a személyére a sajtóközlemény - nevének megjelölésével vagy egyéb módon - *utal*, vagy akinek a személye a sajtóközlemény tartalmából *felismerhető*. A bírói gyakorlat a sérelmet szenvedett fél szempontjából az érintettség meghatározásánál is törekszik a leginkább méltányos megoldásra. Önmagában az a körülmény, hogy az igényt előterjesztő fél név szerint a közleményben meghatározva nincs, nem zárja ki a helyreigazítás teljesítésének a kötelezettségét, elégséges, ha az érintettsége a cikk egész, összefüggő tartalmából megállapítható. Megfelelően igazolt az érintettség, ha rokoni, hozzátartozói kapcsolat megjelölésével, betöltött tisztség meghatározásával, a személy beazonosítására alkalmas jellemzők leírásával egyértelműen *felismerhető* az adott személy. Amennyiben a közlemény tartalmából csak *viszonylag szűkebb kör*, akár néhány személy számára megítélhető, hogy a tényállítások az igényt érvényesítő személyére vonatkoztak, az érintettség akkor is igazolt, hiszen a bíróság nem zárhatja ki, hogy nincs érdekében a valótlan tartalmú, személyére vonatkozó kijelentés korrigálása, ha csupán néhány személy ismerhette fel a reá vonatkozó valótlan tartalmú közlést – ezt emeli ki egy eseti döntés.¹⁰ Számos bírósági döntés pedig rámutatott arra, hogy az érintettséghez *nem elégséges a személyes érintettség szubjektív érzete*, hanem annak objektív, mások által is felismerhető körülményeken kell alapulnia.

A bírói gyakorlat elsősorban azzal szab határt a jogintézmény alkalmazási körének, hogy kiterjesztő értelmezéssel kizárja a véleménynyilvánításnak minősülő közlések helyreigazítását. A leggyakoribb és a jogalkalmazásban legegyszerűbben megítélhető jogellenes magatartás a *valótlan tény állítása*. A tényállítás a valóság egy meghatározott mozzanatára, tényszerű adatra, meghatározott eseményre vonatkozó közlés. Elhatárolásának legfőbb szempontja a véleménynyilvánítástól az, hogy a közlés objektíven ellenőrizhető körülményekre vonatkozik, valóságtartalmának megítélése nem mérlegelés, szubjektív értékítélet következménye, hanem elfogadott tudományos következtetéseken alapszik.

A jogalkalmazás azonban a felsorolt jellegzetességek alapján megkísérelte azokat a jellegzetességeket meghatározni, amelyek a közlés tényállítás jellegét erősítik – és amely alapján a tényállítás a véleménynyilvánítástól elhatárolható.

A valóság mozzanatának kijelentése: A sérelmezett közlésnek a ténylegesen megtörtént eseményekről, létező adatokról, fennálló élethelyzetről kell adatokat tartalmaznia. Így nem tényállítások az irodalmi szinten elképzelt, elgondolt, a műfaj sajátosságai miatt csak formálisan állított közlések, mivel nem a tényleges valóságra vonatkoznak. *Határozott közlés:* A tényállításnak nem az általánosság szintjén kell mozognia, hanem konkrétan vonatkoztathatónak kell lennie az érintett személyre, eseményekre, körülményekre. *Objektív igazolhatóság:* Az állításoknak olyan ismérvekkel kell rendelkezniük, amelyek alapján valóságuk igazolható vagy cáfolható. A szubjektív állítás alkalmatlan a helyreigazításra, mivel eleve értelmetlenné teszi a bizonyítás lefolytatását.

A sajtószerv nem csak akkor tartozik felelősséggel a közleményben megjelenő tények valótlanúsága miatt, ha azokat mint saját álláspontját közli, hanem akkor is, ha másoktól szerzett értesülésekre hivatkozik, ezért a *valótlan tény híresztelése* is alapot adhat a helyreigazítás iránti

---

¹⁰ Legfelsőbb Bíróság BH 1991/2.

kérelem teljesítésére. Abban az esetben, ha a sajtószerv meg tudja nevezni a valótlán tényt szolgáltatató személyt, a felelősség alól nem mentesülhet

A bírói gyakorlat értelmében a sajtóközlemény kifogásolt tényállításának valóságát a sajtószerv köteles bizonyítani. Az olyan sajtóközlemény valóságát is általában a sajtószerv köteles bizonyítani, amely híven közli más személy tényállítását, nyilatkozatát, vagy átveszi más szerv (sajtószerv) közleményét.

A sajtószerv nem mentesülhet a felelősség alól, ha a valótlán tény híresztelését kifejezetten bizonytalan, *általános* jellegű közlésekre, szóbeszédre alapozta, hiszen egyrészt ezzel lehetetlenné tenné a sérelem kompenzálását, másrészt a sajtó felelőssége a pontos, alapos, a valóságnak megfelelő tájékoztatás, ha ő maga sem nézett megfelelően utána annak, hogy az általános jellegű, szóbeszédre alapuló közlések a valóságnak megfelelnek-e, az ebből eredő bizonytalanságot nem háríthatja át a közleményben érintett személyekre.

Másrészt azonban a sajtószerv felelőssége akkor is fennáll, ha egy *konkrétan* meghatározott személy pontosan idézett nyilatkozatára alapítja az egyébként valótlán tény közlését. Miután a személyiségi jog megsértésének csak objektív jogkövetkezmenyei alkalmazhatók a sajtó-helyreigazítási eljárásban, nincs annak jelentősége, hogy egyébként léteznek olyan műfajok, amelyek eleve csökkentik annak a lehetőségét, hogy a sajtószerv megfelelően ellenőrizni tudja az elhangzott tények valóságtartalmát, így interjú, riport, tudósítás keretében. Nincs annak akadálya, hogy a sajtószerv a marasztalása esetében felmerülő egyes kötelezettségeit utóbb a közlés forrására hárítsa át, figyelemmel azonban a sajtószerv pert megelőző magatartására is.

A jogfejlesztő értelmezés ugyanakkor kialakított a tények híresztelése alóli sajátos *kivételt*. Abban az esetben, amikor a sajtószerv hitelesen számol be két ellentétes, a tényekre vonatkozó álláspont közötti különbségről, és megfelelően ismerteti mind a két álláspontot, úgy nyilvánvalóan helyreigazításnak nem lehet helye, hiszen ebben az esetben a sajtóközlemény lényege éppen az, hogy az adott tény valósága vagy valótlansága tekintetében nem tesz kijelentést, a közlemény jellege miatt az olvasók, nézők, hallgatók sem olyan tartalmú információhoz jutnak, amelyek objektíven állítják az adott tényeket. Ha az álláspontok ütköztetése az elhangzottakat nem adja vissza pontosan, ha egyoldalú, a helyreigazítási kötelezettség alól a sajtószerv már nem mentesülhet.

A jogalkalmazás a sajtó-helyreigazítási perekben különösen akkor szembesül értelmezési nehézségekkel, amikor a sajtóközlemény nem állítja vagy híreszteli a valótlán tényeket, hanem a sérelemhez a *való tény hamis színben történő feltüntetése* vezet. Ebben az esetben ugyanis a közlemény formailag éppen az ellenkezőjét kívánja megjeleníteni, mint amire a tartalma irányul. A szöveg egészének, az egyes részleteknek, a közlemény mondanivalójának alapos és pontos elemzése alapján dönthető el, hogy a tények csoportosítása, válogatása megvalósítja-e a hamis színben történő feltüntetést vagy sem.

A formailag megjelenített és a szándékolt mondanivaló különbsége miatt nehézséget okoz a hamis színben feltüntetés ismérveinek a megtalálása. Általában megállapítható a való tények hamis színben feltüntetése, ha a közlést tevő arra törekszik, hogy a közlemény formailag véleményként hasson, azonban a *sejtetéseknek*, a vélt összefüggésekre utalásnak az eredménye, hogy a közlemény egészéből tényállításokra lehet következtetni. Az egyes adatok *önkéntes*, nem hiteles, különösen rosszhiszemű csoportosítása, összeválogatása, rendezése, az önkényes kiragadás gyakran eredményezheti a való tény hamis színben történő feltüntetését. A hamis színben feltüntetést jelentheti, amikor ugyan a közlemény valamennyi állítása valós, azonban egyben *hiányos* is, és a sérelem az információk alapos megértéséhez szükséges valós tények *elhallgatásán* alapul. Előfordul továbbá, amikor a sajtóközlemény a *vélemény látszatát* kívánja kelteni – így gyakran nem kifejezett, nem kijelentő módon történő közlés, hanem a kérdés vagy a feltételes módon való fogalmazás útján -, azonban tartalma szerint tényeket szándékol közölni.

A való tények hamis színben feltüntetését a bíróság a sajtóközlemény egésze, a szöveg teljes környezete, a közlés tárgya, esetleg a szöveg és a kép összevetése alapján állapítja meg.

A sajtó-helyreigazítási perek leggyakoribb kérdése, hogy a sajtóközleményben foglalt tényállításnak vagy *véleménynek* minősülnek-e.

A véleménynyilvánítás, értékelés, bírálat, valamint a társadalmi, politikai, tudományos és művészeti vita önmagában nem lehet sajtó-helyreigazítás alapja.

A tényállítás a valóság egy meghatározott mozzanatára vonatkozó közlés, annak az állítása, híresztelése, hogy valami megtörtént, valami lezajlott, a valóságnak megfelelően létezik. Ezzel szemben a vélemény értékelést, álláspontot, bírálatot fejezi ki úgy, hogy abból közvetve sem lehet valótlan tartalmú tények közlésére következtetni. Nehéz objektív szempontok szerint meghatározni, hogy a közlés mikor minősül tényállításnak és mikor minősül véleménynek.

A két fogalom elhatárolását talán a legjellemzőbb módon a Szegedi Ítéltábla egyik jogerős ítéletének az indokolásában fogalmazta meg, amely szerint a *tény* a való világ része, annak valamely objektív - az emberi tudattól független – mozzanata, a múltban létezett, vagy a jelenben létező érzékelhető jelenség, állapot, esemény, történés vagy cselekvés. A *vélemény* ezzel szemben szubjektív kategória, valamely tényre vonatkozó állásfoglalás, értékítélet, következtetés. A tény valósága bizonyítható vagy cáfolható, ezzel szemben egy adott véleménnyel lehet azonosulni, vagy attól elhatárolódni, de ahhoz a valóság kritériuma nem kapcsolható. Vitás esetben tehát a tényállítás és a véleménynyilvánítás elhatárolása az úgynevezett *bizonyíthatósági teszt* alapján történhet, amely szerint az a közlés, amelynek valósága vagy valótlansága bizonyítható, az tényállítás, amelynek valóságtartalma pedig nem bizonyítható, az vélemény.¹¹

Önmagában az a körülmény, hogy a sajtóközlemény szenvedélyes, *erősen túlzó, bántó* kijelentéseket használ, ha az abban foglalt okfejtés nem tartalmaz – akár burkolt – tényállítást, önmagában csak véleménynyilvánításnak minősül. A *politikai nézete* ismertetése, a *politikai kötődés megfogalmazása* – mivel véleménynek minősül – nem képezheti önmagában sajtó-helyreigazítás alapját. A sajtó gyakran adja közre a politikai élet szereplőinek a politikai nézeteikkel összhangban álló előadásait. Mint ahogy arra az egyik eseti döntés indokolása is rámutatott, a sajtó így tudja ellátni lényeges feladatát, ha a közzététel helytállóan történik, az nem adhat okot a helyreigazításra.¹² Az *ironikusnak, gúnyosnak, humorosnak szánt kifejezések használata*, még ha azok karakteres jellegük miatt személyeskedők, valójában nem is humorosak, csak véleménynek, de nem tényállításnak minősülnek.

Vannak olyan esetek, amikor annak ellenére nem alkalmazható a helyreigazításra kötelezés, hogy a sajtóközlemény formálisan valótlan tényt állít, híresztel vagy való tényt hamis színben tüntet fel. Az utóbbi időszakban a bírói gyakorlat egyik fő sajátossága volt a kivételek kiterjesztő értelmezése.

Az egyik ilyen kivétel a *lényegtelen tévedés*.

A helyreigazítást kérő személyének megítélése szempontjából közömbös részletek, pontatlanságok, lényegtelen tévedések nem adnak alapot helyreigazításra.

A közlés lényegtelen volta megítélésének a vezérfonala a méltányos értelmezés elve, ha létezik olyan értelmezés, amely szerint az adott közlés sérelmet jelenthet az érintett vonatkozásában, akkor nem lehet a kijelentést lényegtelennek, közömbösnek minősíteni. Csak az adott közlemény alapos, részletes, szövegkörnyezetében értelmezése teheti megalapozottá azon bírói döntést, hogy

¹¹ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.746/2010/2.

¹² Legfelsőbb Bíróság BH 1993.493

helye van-e egyébként valótlan tényeket tartalmazó közlemény esetében a helyreigazítás iránti kérelem elutasításának azért, mert az érintett személy megítélése szempontjából a sérelmezett közlés lényegtelen volt.

A másik kivétel a *büntetőeljárásról* tudósítás.

Nincs helye sajtó-helyreigazításnak, ha a sajtószerv valamely büntetőeljárás jogerős befejezése előtt a valóságnak megfelelően tájékoztatta olvasóit a vádirat tartalmáról, a nyilvános tárgyalásról vagy a nem jogerős büntető bírósági ítéletről. A kollégiumi állásfoglalás III. pontja alapján azonban ha a büntetőeljárás nem vezet elmarasztalásra, a sajtószerv az érintett személy kívánságára köteles az olvasókat erről is tudósítani.

A szigorú értelmezés szerint, amennyiben a sajtószerv ismerteti a vádirat, a tárgyaláson elhangzottak, vagy a még nem jogerős ítélet tartalmát, amelyekben foglaltak egyébként a valóságnak nem felelnek meg, úgy helye lenne helyreigazító közlemény közzétételének. Csakhogy ennek az álláspontnak a következetes alkalmazása a közvélemény érdeklődésére számot tartó büntetőeljárásokról való tájékoztatást zárna ki, hiszen az egyébként más ismeretekkel nem rendelkező sajtószervnek nincs más lehetősége, mint a tájékoztatásra okot adó információkat a büntetőeljárás lényeges dokumentumaiból megszerezni. A sajtó-helyreigazítási eljárásban a rövid törvényes határidők miatt akkor gyakorlatilag mindig az érintett személy lenne a pernyertes, hiszen a sajtószerv nem tudná bizonyítani természetesen a vádiratban, a tárgyaláson, az elsőfokú ítéletben felhozottak valóságtartalmát, mivel a valóság ténylegesen csak a jogerős ítélettel nyer igazolást. A sajtószerv nem kötelezhető arra, hogy átvegye a büntetőbíróság feladatait, ebből következően a hasonló jellegű helyreigazításoknak értelme sem lenne, és egyébként éppen az ellentétes következtetésekre vezethetne, mint amely miatt a tájékoztatás közzétételre került. Ha ez az álláspont lenne uralkodó, akkor a sajtószerv valószínűleg soha nem is tájékoztatna a megindult büntetőeljárások tartalmáról, amellyel éppen az elismert feladatai teljesítése kerülne veszélybe.

A kialakult gyakorlat viszont azt a törvényes igényt teremti meg az érintett személy számára, hogy amikor a vádiratban, a tárgyaláson elhangzottakban vagy az elsőfokú ítéletben közöltek megdőlnek, így felmentésére, az eljárás megszüntetésére kerül sor, akkor a sajtószerv az erre vonatkozó tényeket is haladéktalanul közölje.

A gyakorlat a sajtószerv meghatározott eljárásokról tudósításán alapuló kivételt mára egyértelműen nem szűkíti a büntetőeljárásról tudósítás keretei közé. Így nincs helye sajtó-helyreigazításnak, ha a sajtószerv valamely büntető-, polgári, közigazgatási eljárás befejezése előtt a valóságnak megfelelően tájékoztat az eljárásban megállapított tényről. Az országgyűlés, a helyi önkormányzatok, a közigazgatás országos és helyi szervei, valamint az igazságszolgáltatás szervei hatáskörébe tartozó eljárásokról, az eljárásokban beterjesztett indítványokról, javaslatokról tudósító sajtót az eljárás tárgyát illetően nem terheli a valóság bizonyításának kötelezettsége. A sajtó-helyreigazítási perben nem lehet arról döntést hozni, hogy egy polgári jogvitában az egyik fél a másiktól jogszerűen milyen összeget követelhet, mivel mindez a követelés tárgyában indított polgári per feladata. A kialakult értelmezés ugyanis nem tekinti valótlan közlésnek, ha a sajtószerv kifejezetten azt adja elő, hogy az adott eljárás mivel kapcsolatban van folyamatban, mit állítanak az eljárás egyes résztvevői, ezzel szemben mi az ellentétes álláspont, és milyen tartalmú – nem végleges – döntés született. Amennyiben azonban a sajtóközlemény pontatlan tájékoztatást ad az eljárás körülményeiről, megalapozhatja helyreigazítási kötelezettségét.

A sajtó-helyreigazítás egy olyan különleges intézmény, amelynek egyensúlyoznia kell a sajtószabadság érvényesülése és a személyiségi jogok védelme között. Csak akkor tud ennek a feladatának eleget tenni, ha a jogszabályok csak az intézmény keretei határozzák meg, és tág teret engednek a jogalkalmazás jogfejlesztő értelmezésének.

A habilitáció témakörében született legfontosabb publikációim listája

- A sajtó-helyreigazítás elméleti alapjai (*monográfia, megjelenés alatt, 2013.*)
- The regulatory problems of the press correction. *Journal on European Tort Law* (*megjelenés alatt, 2013.*)
- A sajtó-helyreigazítás bírósági gyakorlata (HVG-ORAC, Budapest, 2012., 166 o.)
- Szabályozni kell-e a reklámokat? *Jogtudományi Közlöny* 2006. (61. évf.) 4. szám 137-143. o.
- Magyar reklámjog. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2005., 338 o.
- A bírósági titkárok megváltozott szerepéről. *Bírák Lapja*, 2001. (11. évf.) 2. szám 45-53. o.